

SECOLUL LUI VOLTAIRE, SECOLUL NOSTRU

CANDID SAU OPTIMISMUL, dramatizare de Radu Dinulescu după romanul lui Voltaire • **TEATRUL DE STAT DIN ARAD** • Data premierei: 25 aprilie 1991
• Regia: Radu Dinulescu • Decoruri: Onisim Colta • Costume: Adriana Grand
• Distribuția: Adrian Zavloschi [Candid], Adriana Ghiniță [Cunigunda], Constantin Floarea [Povestitor 1], Teodor Vușcan [Povestitor 2], Ovidiu Ghiniță [Panglos], Mihaela Murgu [Baba], Vasile Grădinaru [Baronul, Irachianul, Regele bulgarilor, Părintele Garoafă], Iulian Copacea [Don Isac, Bătrînul din Eldorado, Dervișul], Dan Covrig [Soldat bulgar, Fiul baronului], Călin Stanciu [Soldat bulgar, Cacambo], Luminița Anghel [Paquette], Zoltan Lovasz [Ofiter bulgar, Marele Inchizitor, Tînărul din Eldorado], Anca Miculiț [Tînăra din Eldorado], Un spectator din public [Don Fernando de Ybera] și Oana Hui, Bruno Mastan, Dorin Stoichescu. Dansează: Luminița Anghel, Anca Miculiț, Adriana Trif, Larisa Mocuța.

Una dintre marile ambiții ale lui Voltaire a fost, pare-se, aceea de a rămîne în amintirea contemporanilor (și, desigur, a posterității) ca autor de teatru. Astfel se explică, poate, preeminența cantitativă pe care o dețin, în ansamblul operei sale, scrierile dramatice. Ironia soartei (de ce ar fi fost cruțat de ea tocmai unul din cele mai sarcastice spirite din istoria culturii?) a vrut însă ca sumbrele lui tragedii cu subiect mitic sau istoric să fie destul de rapid date uitării, slujind azi mai degrabă drept material de studiu liceal decît drept suport de spectacol, după cum a vrut ca lucrarea pentru todeauna legată de numele lui să fie *Candide ou l'optimisme* (1759), mic roman polemic, gîndit ca replică persiflantă la adresa teoriei lui Leibniz despre cea mai bună dintre lumile posibile, care ar fi fost tocmai cea pămînteană din momentul său. Spre a demonstra fragilitatea ipotezei filosofului german, Voltaire își poartă eroul, pe seraficul Candid, de-a lungul și de-a latul lumii unui timp nu foarte net definit dar lesne identificabil, prin nenumărate aluzii, cu secolul al XVIII-lea (numit ulterior, de altfel, «se-

colul lui Voltaire»), implicîndu-l în felurite aventuri în care rivalii îi sînt răutatea, prostia, lăcomia, aroanța nobilimii (dar și a unor «oameni simpli») sau a obișnuitului cal de bătaie voltairean, clerul. Singurul loc scutit de toate acestea e cvasi-imaginarul imperiu al incașilor sortit a fi, după cum știm, nimicît de către spanoli. Concluzia autorului este că mulțumirea (fericirea ar fi prea mult) nu poate fi atinsă decît «departe de lumea dezlănțuită» — fie ea cît de bună —, într-o reclusiune liber consimțită și activă. (Exemplul îl dăduse el însuși, retrăgîndu-se la proprietatea de la Cirey.) Ultima replică din *Candid* este: «trebuie să ne cultivăm grădina».

Luxuriantul material epic ascundea nevăzute virtualități dramatice, mai ales în privința personajelor, clar și complex caracterizate. Culoarea și pregnanța acestora constituie și principala izbîndă a dramatizării efectuate de Radu Dinulescu, povestea propriu-zisă rămînînd — ca și la Voltaire — un simplu pretext. Regizorul a reușit, de asemenea, să păstreze în replici umorul, cînd mai blînd, cînd mai in-

cisiv, al originalului și să-l transfere ne-supărător asupra unor fapte și realități contemporane nouă, «actualizările» sună strident doar în două-trei momente. Folosind ca mijloace de expresie adiacente «recitării», cîntecul și dansul (fără însă a muta spectacolul pe terenul musicalului), Radu Dinulescu ne oferă o montare spumos-inteligentă, de o mare simplitate și de o calmă frumusețe a imaginii vizuale (grație atît scenografiei semnate de Onisim Colta și Adriana Grand, cît și design-ului luminilor); nu mai puțin, o montare cu sensuri grave și cu racorduri nu tocmai comode la viața noastră de fiecare zi. Reușita directorului de scenă se prelungește organic în reușita actoricească, trupa arădeană furnizînd, în acest spectacol, plăcuta surpriză a mobilității, armonizării expresive și concentrării. S-a impus jocul Mihaelei Murgu, al lui Ovidiu Ghiniță și al lui Vasile Grădinaru, alături de evoluția protagoniștilor Adrian Zavloschi și Adriana Ghiniță. Inspirat gîndite regizoral și bine susținute interpretativ — partiturile celor doi Povestitori, figurați de Constantin Floarea și Teodor Vușcan; satisfăcătoare — contribuțiile lui Dan Covrig, Călin Stanciu și Iulian Copacea; integrate ansamblului — aparițiile secundare, datorate unor neprofesioniști. (Dacă spectatorul obișnuit invitat pe scenă să joace *ad-hoc* un rol mai mărunț chiar era un spectator obișnuit, în reprezentația pe care am văzut-o hazardul s-a dovedit binevoitor.)

Candid readuce Teatrul de Stat din Arad într-un plan avansat al interesului profesional; ar fi bine să fie începutul unei cît mai lungi serii de asemenea spectacole pentru că, în teatru, închiderea între zidurile propriei «grădini» nu echivalează, din păcate, cu atingerea fericirii.

A. GEORGESCU

ORICÎND SAU NICICÎND ?

DOUĂ SURORI de Hans Kehr
• **TEATRUL GERMAN DE STAT DIN TIMIȘOARA** • Data premierei: 22 martie 1991 • Regia: Diogene V. Bihoi
• Decoruri: George Petre • Costume: Traian Zamfirescu • Distribuția: Ida Jarcsek-Gaza [Resi], Ildiko Jarcsek-Zamfirescu [Juli].

Se petrece acum în comunitatea germană din România o autentică dramă, cu nesfîrșite implicații și paradoxale forme, o dramă care ne privește pe noi toți. Problematika germană nu e doar a minorității omonime. Criza de identitate și dilema unei optime așezări în lume îi unește în mod tragic pe români cu șvabii și sașii. Evenimentul istoric de rezonanță biblică și de mare tristețe, exodul germanilor, ne sărăcește în chip esențial și ne de-

finește, cum nu se poate mai bine, clipa istorică. Să nu uităm că «exod» mai înseamnă, în altă accepție, și partea finală a unei tragedii...

Cum se vede drama germană în oglinda scenei germane din Timișoara, atunci cînd actul reflectării este unul intenționat? Mi se pare foarte evident că, tocmai din excesul bunelor intenții, oamenii teatrului au făcut o opțiune repertorială regretabilă. Textul lui Hans Kehr (scriitor originar din Banat, rezident vest-german de un deceniu) este o neintenționată capodoperă a tezismului și a oportunistului literar. Scrisă relativ recent, în deplina libertate exterioară a autorului, piesa *Două surori* exemplifică estetica realismului deformat, îndeobște — și, iată, impropriu — numit «socialist». În *Două surori*, conform referatului estetic invocat, **particularul** unei istorii domestice (localizată în anii

'80 în satul natal al autorului) este ornamentat la nivelul limbajului cu toate **generalitățile** istorice postbelice care au avut impact asupra comunității respective. A rezultat o uriașă disproporție între umilitatea apriorică a personajelor puse în situația scenică (două bătrîne care își rememorează viața) și grandioarea discursului auctorial. Pe scurt, replicile piesei sînt adeseori imposibile, fără ca autorul să-și fi propus să fie așa.

Dar cel mai amuzant lucru din piesa lui Kehr mi s-a părut nu simplismul dramatic sau desuetudinea estetică, ci virtuozitatea oportunistică. Temele principale ale discuției celor două bătrîne (tema Gulagului comunist, a atașamentului față de România, a demolării satelor, a dezrădăcinării, a opțiunii politice) sînt în așa fel orchestrate încît oricare dintre ele poate fi dislocată din text fără a prăbuși întregul. Senzația că piesa a fost scrisă pentru un «oricînd» politic sfîrșește întristător în certitudinea că a fost scrisă pentru «nici-